

Лісова сторожка (збірка скорочено)

Григій Тютюнник

*Григій Тютюнник
Лісова сторожка
(збірка оповідань)*

*Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.
Авторські права на переказ належать Укрлібу.*

Лісова сторожка

Як одспіває хурделицями зима, збирається Данило Коряк до лісу, до своєї сторожки. Там він має оберігати од усякої напасті цілий лан лісової розсади: дрібненьких дубків, берізок, в'язків, кленочків, осичок і приземкуватих пухнастих сосонок.

Збирається Данило довго, бо треба йому взяти з собою чимало всякого начиння. А зібравшись, вирушає в дорогу, кликнувши за собою малого, проте бідового песика Кузьку, рудого і криволапого.

За плечима у Данила напханий усячиною лантух та рушниця. Чого тільки немає у Даниловому лантусі: ніж, ложка, шматок дроту, казанок, пшоно, сало, цибуля, борошно, картопля, сіль, хліб, сухарі, а ще великі садівницькі ножиці, пила, сокира, терпуг, гачки, важки та поплавці до вудок; сірники. І хоч як важко правити Данилові свою ношу, однак несе, бо знає, що без усього того добра в лісі, далеко од села, не проживеш.

Данило високий на зріст і цибатий, як лелека, тому йде швидко. А Кузька не встигає, захакався.

Собака гавкає на лелек, а Данило сердиться на Кузьку за ті жарти. Тоді Кузька щулившись, присідає на лапках і зводить угору на Данила винуваті очі.

Аж ось і ліс. Він зустрічає Данила, як тата: гілля немовби одхиляється, щоб не дряпнути, пеньки немовби одступають, щоб він не спіткнувся. Кузька пригадує сторожку: дим од багаття, од якого йому чхалося, смачні риб'ячі голови, якими його щовечора частував Данило, теплий затишок під поріжком у сіні, де він спав.

Коли ж опиняються на просторій галявині, вкритій рівненькими рядами саджанців, Кузька мчить до сторожки і тонюсінько дзяволить.

За зиму сторожка – хатка з одним віконцем під соломою – постаріла, дужче вгрузла в землю, стоїть під самісінькою горою серед грушевого та черемхового цвіту, як вулик. Кузька кидається під поріжок до свого кубла. Але там незатишно.

Тим часом підходить Данило, скидає з плечей лантух, одмикає двері. Кузька лапками допомагає. У сторожці сутінь та вистояний за зиму холод.

Данило виносить на сонце стару ковдру, щоб теплий вітерець вивіяв з неї холод, згрібає в оберемок вологе сіно з ліжка й теж виносить надвір: хай сохне. З оберемка випорскують додолу дрібні мишенята. Кузька погнався був за одним, але не догнав. Він же не кіт.

Данило йде робити опудала. Кузька біжить слідом, раденько виляючи хвостом, він знає: зараз почнеться найвеселіша робота.

Данило сідає на поріжку, розв'язує ганчір'я і по черзі розпинає в руках подрані сорочки, штани, піджаки, кофти. Данило робить себе, бабу Оксьоншу, діда Миколайчика. Кузька повискує од захоплення, бо впізнає і стару Данилову сорочку, і кофту крикливої баби Оксьонші й піджак діда Миколайчика, що завжди свариться на Кузьку.

Назбиравши побіля сторожки сякого-такого паліччя, Данило застромлює на них опудала. Коли ж Данило встромить у землю "діда Миколайчика", Кузька враз хапає його за полу піджака й смикає сюди-туди. Данило, дивлячись на те, сміється.

Тоді Данило ставить опудала на ту грядку, де недавно зійшли молодюсінькі дубки, вербички та берізки.

По тому Данило обходить увесь лан, часто зупиняється або присідає навпочіпки, хитає головою, прицмокує язиком, айяяйкає.

Коли розсадник обійдено, Данило розкладає багаття. Набігавшись за день та нахвилювавшись, Кузька лягає біля багаття, дивиться на вогонь. Заходить вечір.

Так починається лісове життя Данила та Кузьки.

Однокрил

Днів зо три Кузьці роботи на розсаднику немає, тому що гайворони спершу бояться опудал. Однак минає день-другий, гайвороння звикає до опудал, їсть молоденькі пагони. Отоді Кузьці є що робити. Ховаючись за деревцями, він тихо підкрадається до найбільшого гурту і з лютим гарчанням кидається до першого-ліпшого птаха.

Так було щороку. А це трапилася Кузьці несподіванка. Підкрався до зграї, налетів на неї вихором і прогнав. Тільки один птах не злетів, а, тягнучи по землі крило, одбіг трохи й зупинився, наставивши на Кузьку хижі блискучі оченята. Кузька ошкірив зуби і в два стрибки опинився коло гайворона. Той каркнув і стукнув Кузьку дзьобом у лоб. Песик поскавучав тихенько від болю та й поплентався до сторожки.

Данило варив кашу під грушею і побачив, що з Кузькою щось сталося. Кузька жалібно писнув і притулився до Данилової ноги.

Кузька поліз під поріжок і скоро заснув. А коли прокинувся, йому запахло кашею. Кузька пішов до вогнища. Але не встиг Кузька зробити й двох своїх крочків, як зупинився, вкрай здивований: біля казанка з кашею стояв гайворон з опалим на землю крилом і доставав дзьобом пахуче їстиво. З гущавини вийшов Данило з обемком дров. Гайворон пострибав у кущі, тягнучи крило.

Данило сказав, що птах однокрил, і приніс його з кущів. Птах сердито каркав, бив крилом Данила по грудях і намагався клюнути його в руку. Тоді Данило піймав розчепіреного дзьоба, затис у кулаці й тихо та лагідно засміявся. А тоді почав годувати

птаха.

Данило сказав собаці не зачіпати птаха. Потім вечеряли Данило й Кузька. Після вечері Данило з Кузькою подалися на розсадник подивитися, чи не заподіяно там якоїсь шкоди, а Однокрил вибрався з кущів, присів біля вогнища і дивився на жар: любив блискуче.

Було вже зовсім поночі, коли Данило та Кузька повернулися до сторожки. Старий покупив біля порога і пішов спати. А Кузька обнишпорив усі кущі довкола, шукаючи Однокрила, і, не знайшовши, побрався в своє кубло. Але саме там сидів гайворон.

Тому собака заснув так, що голова була під порогом, а спина надворі. Та вже другої ночі Однокрил упустив під поріг усього Кузьку й не сварився, бо вдох було тепліше спати. Так вони й зажили у мирі та злагоді. Вдень Однокрил ходив пастися на молодій траві, а ввечері повертався, неодмінно несучи в дзьобі щось блискуче. Скарби носив у кубло. І вдень, коли сонце пробивалося крізь щілину під поріг, там усе сяяло. А Однокрил, якщо не пасся, перекладав свої скарби з місця на місце і все не міг на них надивитися.

Нічний злодій

Довгі та моторошні Кузьці перші лісові ночі. Бо як тільки Данило вляжеться спати, приходять до собаки всякі страхи. Ліс видається тоді величезним чорним чудовиськом.

Удох з Однокрилом, звісно, веселіше, не те що минулого літа, одначе страшененько. Однокрилові що? Поїв, погрався своїми блискітками і спати. А Кузьці розсадник сторожувати треба. Тут наслухай та наслухай.

Ба, чути! Цок, цок, цок – по стовбурі, по гіллі, по листі. Хрясь – і зачалося щось біля самісінького поріжка. Кузька наїжачився, але це просто суха гілочка на дереві одломилася.

Але що це знову? Трава торішня зашелестіла. А це миша в траві крадеться до зернини вареної пшениці, що Данило вранці, по рибу йдучи, загубив із торби.

І знову тихо в лісі. Тільки струмочок під горою, неподалік від сторожки дзуремить поміж камінцями, до річки поспішає.

Кузька вже став був дрімати, як раптом у пітьмі щось закричало, лунко шелеснуло по листі і – вмовкло. Кузька забився в куток свого гнізда і загавкав од страху: хто кричить опівночі в лісі? А то птаха – бусол.

Ах, яка незатишна ніч випала. Заснув Кузька аж удосвіта. І то ненадовго, бо почув крізь сон, як поблизу щось важко засапало й сказало: Хр-ро! Хр-ро! Кузька побачив край розсадника вепра.

Кузька вже хотів був шаснути назад, під поріг, та не встиг, бо чхнув. Вепр перестав жувати і повернувся до Кузьки й погрозово хрюкнув. Це розсердило Кузьку: шкодить та ще й погрожує?! Він дзвінко загавкав і кинувся на злодія, забігши збоку. Кузька укусив його за задню ногу й відскочив. Вепр закрутився на всі боки, люто хрюкав і цілився підчепити Кузьку іклами. А Кузька навколо нього зчинив гвалт, на який виліз із-під порога Однокрил. Він сердито каркнув на вепра.

Вепр підкинув Кузьку писком угору так високо, що він полетів, як м'яч. Цього

Однокрил уже не стерпів – скочив вепрові на шию й з усієї сили клюнув його поміж вуха. Зі сторожки вибіг Данило з рушницею в руках. Клацнув курками, підняв рушницю вгору і вистрелив. Вепр кинувся навтьоки. Однокрил ще трохи й проїхався на ньому.

Данило похвалив собаку і гайворона. Однокрил поліз у кубло й одразу ж заснув. А Кузька ще довго чхав од порохового диму, у вухах йому дзвеніло від пострілів, і весь він тремтів од недавнього страху та втоми. Тоді вкублився гарненько в сіні і заснув.

Як спіймали розбишаку

Якось уранці повернувся Данило од річки без риби й сказав Кузьці, що завтра підуть ловити великого сома, який порвав вудки.

А було так. Піймався Данилові лящик невеличкий. Став тягти до берега, аж раптом вудлище зігнулося в дугу, жилка нап'ялася і перервалася. Закинув другу вудку, а порвану відклав. І знову поклювало, і знову блиснула рибина. Цього разу Данило дотяг її ледь не до самого берега, та враз одне вудлище в руках зосталося. Проте Данило встиг побачити широку й чорну спину величезного сома.

Данило й раніше чув од рибалок, що в цих місцях завівся з минулого року сом-велетень і що він хапає не тільки всяку рибу, а й гусей і вутят.

До смерку Данило полов бур'яни на розсаднику, тоді розіклав багаття й заходився кувати великий гачок. Доки зварилася юшка, гачок був готовий. Данило прив'язав його до мідної та довгої мотузки, почепив недалеко від гачка свинцеве грузило, повечеряв з Кузькою та Однокрилом і пішов спати.

Другого дня встав рано, покликав Кузьку, і вони почимчикували до річки. Данило спіймав живця – рибину з долоню, і почепив на великий гачок, розмахнувся й кинув у воду, а другий кінець снасті намотав на руку. Та не встиг ступити й кроку, як його раптом так смикнуло, що ледве у воду не полетів.

Кузька радесенько бігав навколо Данила і заливався дзвоником, а сом від того ще дужче злякався і ще дужче смикав вудку.

Данило кликав на допомогу. Тут прибігли рибалки, ухопилися за мотузку і витягли сома на берег й усі гуртом попадали на нього, щоб знову в воду не скочив.

Коли сом уже не бився хвостом, його піддали Данилові на плечі. Бігти до сторожки Кузьці було страх весело, бо сомів хвіст тягся по землі й Кузька грався ним.

А вдень до сторожки під'їхала підвода, поклали сома на віз і повезли в село, у табір, щоб діти поласували солодкою соминою. Відтоді домашня птиця вже не боялася плавати в річці.

Додому, додому...

Так непомітно й літечко збігло. Сонце вже не гріло, як раніше. На груші жовтіли кругленькі пахучі гнилички й осипалися додолу, а деревця на розсаднику підросли, уквітчалися густим листям – тепер їм ні гайворони, ні вепри не страшні.

І от настав день, коли Данило востаннє обходить розсадник, обмотує перевесельцями з сіна наймолодші деревця, щоб не мерзли в люті морози. Тоді каже до Кузьки, що збиратимуться.

І знову, як і весною, складає Данило у лантух своє добро, замикає сторожку,

рушницю у руки і гайда. А ліс прощально шумить йому услід і ронить пожовкле листя під ноги. Данило думає про те, що незабаром настане зима і йому треба буде щовечора йти на ферми сторожувати худобу. А Кузька радіє, бо скучив уже і за крикливою бабою Оксьоншею, і за хлібом, умоченим у молоко, і за приятелем своїм Шарком із сусідського двору.

Вийшли з лісу на луки. Сіно тут уже було давно скошено й звезено у стоги, лелек не видно, відлетіли, тільки ящірки шастали інколи обіч дороги та маленькі сірі пташки-посмітюшки спурхували попереду.

Вже недалеко було до села, коли Данила з Кузькою догнав Однокрил. Данило сказав: "Самому добре, а гуртом краще!" І далі пішли втрьох: попереду Данило, за ним Кузька, за Кузькою Однокрил.